

Evropa balancuje na hraně energetické pohromy. Potřebuje rychle snížit ceny elektřiny i plynu

trend.sk/trend-archiv/europa-balansuje-hrane-energetickej-pohromy-potrebuje-rychlo-znizit-ceny-elektřiny-aj-plynu

2. září 2022

Evropští lídři se přepočítali. Věřili, jak je to v Bruselu typické, v nejlepší možný scénář. Masivní sankce proti Rusku měly přinést rychlý konec války na Ukrajině. Nestalo se. Podle nejnovějších odhadů bude válka na předměstí Evropy trvat velmi dlouho, možná léta.

V rámci jednoznačného antiválečného postoje ohlásili brzké odstřihnutí od ruské ropy a zemního plynu. Nepočítali však s tím, že Vladimir Putin je v tom předčí a kohoutky na plynovodu uzavře sám a mnohem dříve, než by si Evropa přála. A to navzdory tomu, že v době vyhlášení sankcí byl takový krok jednou z nejpravděpodobnějších variant.

Mezi Evropskou unií a Ruskem se rozjela mohutná ekonomická válka, na které oba celky jednoznačně trápí. Začínají to přiznávat už i evropští politici. Belgický premiér Alexander De Croo odhadl trvání energetické krize na pět až deset let. Francouzský prezident

Emmanuel Macron ohlásil, že „období hojnosti skončilo“. Skrytý politický odkaz je jasný: Evropané, připravte se na silnou energetickou a ekonomickou krizi.

Válečná zbraň

Nástrojem války se stal zemní plyn, jehož nedostatek v Evropě má a bude mít mnohem větší následky, než politici předpovídali. V současnosti se pomalu začínají vynořovat ekonomické důsledky jeho absence.

Po téměř 20násobném růstu jeho ceny je i navzdory jeho poslednímu poklesu zřejmé, že ekonomické náklady pro evropské ekonomiky přesáhnou úroveň ropné krize ze 70. let minulého století. Na obzoru se však nerýsuje nic, co by naznačilo v příštích letech obrat.

Na trh se totiž ještě dlouho nedostane dostatek LNG, který by dokázal nahradit ruský výpadek. Ten momentální může být pouze přechodný z důvodu čínského zpomalení. „Může se stát, že máme před sebou několik zim, během kterých musíme najít řešení prostřednictvím efektivnosti, přidělování a velmi, velmi rychlého budování alternativ,“ řekl Ben van Beurden, výkonný ředitel společnosti Shell. Z energetické krize se rychle může stát politická krize ještě větší, než jaká byla v době dluhové krize. Tentokrát však situaci nedokáže zachránit Evropská centrální banka.

Pro V. Putina je obětování příjmů ze zemního plynu akceptovatelné. Příjmy z prodeje ropy tvoří běžně desetinu HDP Ruska, ale ze zemního plynu pouze dvě procenta. Země tak bez exportu plynu do Evropy dokáže žít. Opačně to však tak jednoduché nebude.

Nedostatek zemního se už začal projevovat v německém chemickém průmyslu. Za prvních šest měsíců letošního roku import chemických surovin do Německa vzrostl o 27 procent, objem exportu však o osm procent klesl. Důvodem není pouze vysoká cena zemního plynu jako suroviny, která výrazně zvyšuje náklady a nutí chemické firmy odstavovat výrobu, ale také přemrštěná cena elektrické energie.

Chemická výroba je energeticky náročná a nedávno 25násobná cena elektřiny oproti normálu není pro mnoho odvětví průmyslu udržitelná.

Drahý plyn i elektřina

Ceny zemního plynu a elektrické energie jdou totiž ruku v ruce. Zní to nepředstavitelně, ale ještě loni byl zemní plyn druhým největším zdrojem výroby elektrické energie v Evropské unii. Více elektřiny, zhruba čtvrtinu, vyrobily elektrárny pouze z jádra. Patinu vyrobili ze zemního plynu, po 15 procent z uhlí a větru a 12 procent z vody.

Zemní plyn byl svou produkcí na úrovni 500 TWh nezbytný k zajištění energetické potřeby EU. Tato čísla se nedokážou změnit z měsíce na měsíc a ani rok od roku. Proto politici a ekonomové hovoří o několikaleté energetické krizi.

Tragédií pro Evropu tak není jen vysoká cena zemního plynu, ale také elektrické energie. Cenu elektřiny totiž určuje vždy marginální výroba. Je jedno, jestli se 99 procent elektřiny vyrobí za 20 nebo 50 eur. Pokud je poptávka větší než produkční kapacita, do výroby se zapojují stále dražší zdroje výroby elektřiny.

Tím nejdražším je momentálně zemní plyn – plynové elektrárny jsou marginální výrobci elektřiny. A pokud ty vyrábějí byť jedno procento elektřiny, ale za tisíc eur, pak i cena elektřiny na kontinentě bude tisíc eur. To má dalekosáhlé a zásadní důsledky. Prvním jsou obrovské náklady pro spotřebitele, druhým obrovské zisky pro všechny producenty. Obě číslíčky jsou trnem v oku politiků.

Riešenie súčasnej situácie však nie je jednoduché. Buď musia štáty zisky výrobcov elektriny výrazne zdaniť, alebo ich dokonca znárodniť. To je však v rozpore s mnohými princípmi Európskej únie a existujúcej legislatívy. Ako jednoduchšie riešenie sa zdá výrazné zníženie spotreby elektriny aj zemného plynu, čím cena prirodzene poklesne.

Aj to však má svoje úskalia. Ak má spotreba prudko klesnúť, je nutné na spotrebiteľov preniesť čo najväčšiu záťaž cenového rastu. To je však zo sociálnych aj politických dôvodov neprípustné. Namiesto toho väčšina krajín podporuje nízke ceny energií znížením daní a poskytovaním dotácií, zatiaľ v celkovej hodnote takmer 300 miliárd eur. Ak však spotrebiteľia nepocítia vyššie ceny, zníženie spotreby bude limitované. A o to vyššie budú ceny pre ostatných spotrebiteľov, najmä pre firmy.

Cenové stropy a prídely

Reakciou EÚ na súčasnú situáciu je snaha o zavedenie cenových stropov. Aj keď sú pre voličov sympatické, pre ekonomiku sú neefektívne, až deštruktívne. Len čo totiž politici umelo znížia ceny, komodity bude nedostatok a bude sa musieť rozdávať na prídel. Efektívnejšou cestou je zvyšovanie cien pre všetkých a následná dotácia tým najchudobnejším.

Potvrďuje to aj ekonomický výskum. Napríklad Maximilian Auffhammer z University of California a Edward Rubin z University of Oregon zistili, že 10-percentný nárast ceny zemného plynu v Kalifornii spôsobil priemerný pokles jeho spotreby o dve percentá. Čím dlhšie bude vyššia cena pretrvávať, tým viac sa spotrebiteľia prispôbia a tým viac klesne dopyt.

Ak to európski predstavitelia myslia vážne, musia časť nákladov preniesť na spotrebiteľov, a to čo najrýchlejšie. V mnohých európskych krajinách sa to však deje iba postupne a obmedzene. Nárast cien spotrebiteľia pocítia až od nového roka, čo na trištvrte roka odsunulo ekonomické stimuly znižovania spotreby domácností. O to vyšším cenám musí potom čeliť firemný sektor a všetky ostatné subjekty s neregulovanými cenami.

Podľa ekonomických analytikov ceny zemného plynu ostanú vysoké nielen po zvyšok tohto roka, ale minimálne aj počas toho budúceho. Znamená to, že ostane aj drahá elektrická energia. Keďže nahradiť

ruský zemný plyn nie je z krátkodobého hľadiska možné, bude to brutálny tlak na peňaženky spotrebiteľov, firiem aj štátu.

Capital Economics očakáva, že priemerná cena zemného plynu počas budúceho roka dosiahne úroveň 150 eur za MWh. To je síce iba polovica oproti nedávnomu maximu, no stále takmer osemnásobne viac, ako platia slovenské domácnosti v tomto roku.

Ďalším výrazným problémom dlhodobo vysokej ceny je expirácia fixných kontraktov, ktoré majú dohodnuté mnohé subjekty. Ešte stále môže v súčasnosti mnoho firiem platiť za elektrinu výrazne menej na základe dohôd z vlaňajška, časom sa ale bude do nových kontraktov prelievať výrazne vyššia cena. Každý mesiac tak budú ekonomické náklady na energetickú krízu narastať. A tie môžu časom dosiahnuť brutálne rozmery.

Slovenská tragédia

Napríklad na Slovensku sa spotrebuje zhruba 27 miliónov MWh elektrickej energie a 50 miliónov MWh zemného plynu. Pri bežnej cene 50 eur za MWh elektriny a 20 eur za MWh plynu Slovensko minie na tieto zdroje energie 2,3 miliardy eur, čiže zhruba 2,5 percenta HDP.

Ak by však cena zemného plynu ostala na úrovni 150 eur a cena elektriny by bola 2,5-násobne vyššia, účet krajiny by sa vyšplhal takmer na 20 miliárd eur. A to už je pätina HDP. Ide o nepredstaviteľné číslo, no realistickú možnosť.

Takéto náklady by položili takmer celý priemysel a cez zvýšenie cien v roku 2024 by poslali do energetickej chudoby väčšinu slovenských domácností. Aj to je dôvod, prečo všetky tri najvýznamnejšie ratingové agentúry zmenili výhľad úverového ratingu Slovenska na negatívny. Napríklad Moody's píše: „Trvalé prerušenie dodávok plynu by okrem bezprostredného negatívneho vplyvu výrazne oslabilo aj výhľad potenciálneho rastu slovenského HDP. Trvalé výstupné straty v dôsledku neschopnosti firiem prispôbiť sa

novému energetickému prostrediu by negatívne ovplyvnili verejné financie Slovenska. To by znásobilo už existujúce štrukturálne problémy.“

Aj keď sa hovorí o Nemecku ako európskej krajine s najväčším energetickým problémom, nie je to celkom pravda. Nemecko je bohatá krajina a nárast cien energií pri uvedenom scenári by bol iba 10 percent HDP. Teda polovicu toho, čo by to stálo Slovensko.

Kým slovenské firmy vysoké ceny postihujú už teraz, domácnosti by pocítili skutočný vplyv zvyšovania cien až v roku 2024. Do výpočtu regulovanej ceny na budúci rok sa totiž počíta aj s mesiacmi s pomerne nízkymi cenami z konca minulého roka.

Priemerná trhovú cenu počítaná do regulovanej ceny pre domácnosti na budúci rok je ešte stále pod 80 eur za MWh. Je to síce štvornásobok oproti tomuto roku, no stále iba polovičná hodnota oproti očakávaniam trhovej ceny. Cena za vykurovanie rodinného domu zemným plynom by mala vzrásť na budúci rok minimálne trojnásobne zo 100 na 300 eur a v ďalšom roku by sa mohla ešte zdvojnásobiť.

Nie je nerealistické, aby rodina žijúca v dome v roku 2024 platila za vykurovanie zemným plynom a spotrebu elektriny nepredstaviteľných tisíc eur mesačne. To by poslalo drvivú väčšinu slovenských rodín do masívnej energetickej chudoby.

Riešenia chýbajú

Čítajte ďalej s predplatným TRENDU

Odomknite článok cez SMS za 1,90 € týždenne s automatickou obnovou.

Poslať SMS

Predplaťte si TREND za najvýhodnejšiu cenu už od 1 € / týždeň

- Plný prístup k prémiovým článkom a archívu
- Prémiový prístup na weby Mediálne, TRENDreality a ENJOY
- Menej reklamy na TREND.sk

Objednať predplatné

Máte už predplatné? Prihláste sa